

Izvorni znanstveni članak
UDK 949.713 (093) »1493«
Članak je primljen 28. VI. 1989.

Bariša Krekić

Department of History
University of California, Los Angeles

ODJEK BITKE NA KRBAVSKOM POLJU (1493) U DUBROVNIKU

Bitka na Krbavskom polju, 11. rujna 1493, bila je događaj od velikog povijesnog značenja i dalekosežnih posljedica za Hrvatsku i Ugarsku, a također i za okolne zemlje. U toj bitci, koja se odigrala pod Udbinom, kao što je poznato, Turci su potpuno potukli hrvatsku vojsku. Veliki broj najuglednijih hrvatskih plemića tu je poginuo, a računa se da je živote izgubilo i oko 10.000 (od 15.000) vojnika.¹

Nije, dakle, iznenađujuće da je ovaj mali nemili događaj našao vrlo brzo odjeka i u Dubrovniku, kako kod lokalnih historičara, tako i kod pjesnika. Spomenimo samo znamenitog Ludovika Crijevića Tubera, koji u svom djelu »*Commentaria suorum temporum*« piše kako je ugarski kralj Vladislav inspirirao:

»Transstranas regiones... quum illi nunciatum est Derencinum, Dalmatiae Praefectum, quem Banum appellant, in Carbaviensi agro, non procul ab Albio monte, adversus Turcas male pugnasse, exercitumque nostrum occisione pene occisum cum temeritate atque imperitia ipsius Praefecti, tum proditione, ut fama est, quorumdam Chorvatorum Principum, quos ferunt Derencinum ad conferendas cum Turcis manus alieno nostris loco per fraudem impulsisse, veritos sane, ne Banus... superatis Turcis, in se arma converteret. Quae quidem clades, an dolo ullius Chorvati Principis accepta sit, tametsi nondum est pro comperto; illos tamen ex eodem praelio mangum conflasse odium nulli dubium est: qui scilicet e medio pugnae ardore inter caedem effugerant, et quia visi sunt vix praelio commisso terga hosti vertisse, et quia, quod imprimis odium accendit, ea strage Nobilitas Chorvatica fere deleta est, agri vero abacto pecore una cum agricultoribus pene deserti. Maxime autem haec clades trium clarissimo-

¹ F. Šišić, *Bitka na Krbavskom Polju. Istorijaska rasprava*, Zagreb 1893. Isti, *Hrvatska povijest. Prvi dio. Od najstarijih vremena do 1526*, Zagreb 1906, 191—192. Doeniji dubrovački historičar, Jakov Lukarević (Giacomo di Pietro Luccari) u svom *Copioso ristretto degli annali di Ragusa*, Dubrovnik 1790, 205, kaže: »Jagup Bassà di Bossina alle falde della montagna di Diavolo, a Harbava, ruppe Ferrando Ferisburg, Bernardo e Niccolò Conti Frangipani e Giovanni Torquato.« Po Lukareviću, na bojništvu je ostalo 8000 mrtvih kršćana i 6000 Turaka. Zanimljivo je da Lukarevićev suvremenik i drugi znameniti dubrovački povjesničar, Mavro Orbin, u svom *Il Regno de gli Slavi*, Pesaro 1601, uopće ne spominje ove događaje. Opširno o bitci na Krbavskom polju kod V. Klaića, *Povijest Hrvata od najstarijih vremena do svršetka XIX stoljeća*, knj. IV, Zagreb 1973, 228—240.

rum virorum casu insignis fuit, morte Joannis Fregepanis Zethinensium Principis, Georgii Vulacovii, nobilis adolescentis e Neresio agro oriundi interitu, captivitate ipsius Praefecti...«

Tubero zatim govori o sudbini ove trojice i posebno pripovijeda kako je ban Derenčin »in custodiam ultra Hellespontum missus, veneno, ut ferunt, ab hostibus necatus«.²

Među suvremenim pjesnicima navedimo Mavra Vetranića Čavčića i njegove stihove iz »Pjesanca slavi carevoj«:

O slavni Hrvati, i vas ili ognjen zmaj
do traga pomlati i da vam plačni vaj!...

Ner sam Klis ostaje, u ki se uzda puk,
nu i njega s potaje obtieče biesan vuk...

Vaj drazi Klišani, ali vi ne znate
što su zli krstjani, a u njih se uzdate...

A i slavni Biograde i ti mi govori
tvrđine i zgrade tko tvoje obori?³

Očit je u ovim stihovima Vetranićev pesimizam, pa čak i izvjesni cinizam prema izgledima i držanju, ne samo Hrvata, nego kršćana uopće, za što je imao dovoljno razloga u suvremenim zbivanjima. Više začuđuje to, što je — i pored davno objavljenih dokumenata — dosada ostalo nezapaženo da je, osim odjeka u literarnim djelima, bitka na Krbavskom polju imala neposrednog odraza i u diplomatsko-političkom životu i djelatnosti Dubrovnika.

Već 24. rujna 1493, dakle svega trinaest dana poslije bitke, odlučio je dubrovački Senat »de adiuvando magnificum Gasparem Perusich vicebanum Croatiae«.⁴ Ova odluka dubrovačkog Senata pouzdan je znak da je vijest o strahovitom porazu hrvatske vojske do tog dana već bila stigla u Dubrovnik. Ona je odraz dubrovačke želje da pomogne popravljanju situacije poslije bitke. Činjenica da se govori o pružanju pomoći vicebanu Perušiću, a ne banu Mirku Derenčinu, potvrđuje ovakvo shvatanje i pokazuje da su Dubrovčani imali točne informacije o stanju stvari. Poznato je, naime, da je ban Derenčin u toku bitke bio zarobljen od Turaka, pa je kasnije u ropstvu i umro, a viceban Perušić je preuzeo odbranu Hrvatske u tim teškim vremenima.⁵

Iako su bili duboko zabrinuti novostvorenim stanjem, i mada su pozjivi za pomoć dolazili i sa drugih strana, uvijek oprezni Dubrovčani nisu bili naročito skloni da sve te apele prihvate. Tako su 3. listopada 1493. odbili prijedlog »de adiuvando capitaneum de Clissio Ladislaum Imbrisi et portholabum (?) de Sfin«.⁶ Međutim, uznemirenost Dubrovčana vidi se iz žive diplomatske djelatnosti koja je ubrzo uslijedila. Već 15. listopada riješili su poslati »unam barcham usque Segnam cum litteris et una persona que eat usque ad regiam

² Ludovici Cervarii Tuberonis, patritii rhacusini... *Commentaria suorum temporum*, t. I, Dubrovnik 1784, 208—210.

³ *Pjesme Mavra Vetranića Čavčića*, skupili V. Jagić, I. A. Kaznačić, dio I, Zagreb 1871, 46—47.

⁴ Historijski arhiv u Dubrovniku (HAD), *Consilium rogatorum*, vol. 27, f. 66.

⁵ Klaić, n. dj., 234.

⁶ *Cons. rog.*, *ibid.*, f. 67v.

maiestatem«,⁷ to jest ugarsko-hrvatskom kralju Vladislavu. Dva dana kasnije odlučili su pismeno obavijestiti kralja o slanju 500 zlatnika vicebanu Hrvatske očito kao odgovor na Perušićev apel za pomoć.⁸

Doista, tog istog dana, 17. listopada 1493, uputio je Dubrovnik vrlo zanimljivo pismo »Serenissimo d.d. Ladislauo, Hungarie, Bohemie etc. regi«. U njemu Dubrovčani najprije kažu da su uvjereni da će kralju stići ne samo njihova, nego i mnoga druga pisma, očito misleći na bitku na Krbavskom polju. Dodaju zatim da mu šalju »quovis non sine periculo rerum nostrarum«, pismo koje je Dubrovniku poslao iz zarobljeništva hrvatski ban. Nažalost, nema kopije, niti ikakvog nagovještaja što je Derenčinovo pismo sadržavalo. U nastavku pisma kralju, Dubrovčani izražavaju svoje uvjerenje da će on, »considerata strage ingenti et imminentibus toto regno Croatie periculis«, poduzeti potrebite mjere. Pošto se skuplja neprijateljska vojska da zauzme Hrvatsku, kralj će procijeniti kolika je brzina potrebna u poduzimanju tih mjera. Govoreći o slanju 500 zlatnika Perušiću, Dubrovčani podvlače da ih šalju »ex erario nostro, continuis Turcorum expilationibus exhausto.« Taj je novac namijenjen odbrani tvrđava i utvrđenih gradova, dok kralj ne pošalje pomoć. Na kraju ponizno mole Vladislava »quia status noster in maximo discrimine versatur si Turci (!) id resererint, ut res hac... secreta sit.«⁹

Pored pisma kralju Vladislavu, Dubrovčani su o ovim tragičnim zbivanjima pisali i »Domino Cardinali Neapolitano, protectori nostro.« Odluku da se njemu piše donio je Senat 26. listopada 1493,¹⁰ ali kopija tog pisma nam se, nažalost, nije sačuvala. Da je ono doista bilo poslano kardinalu vidi se iz drugog pisma upućenog istome mjesec dana kasnije, 26. studenoga 1493. Ovo vrlo zanimljivo pismo odražava veliku zabrinutost Dubrovčana posljedicama bitke na Krbavskom polju: »Clades Hungarorum in regno Croatie multo etiam truculentior et calamitosior Christianis fuit quam scripserimus, cognoscimusque nisi celeres fiant provisiones, dictum regnum Croatie prope diem penitus occupatum iri per Turchos«. Ovoj točnoj i turobnoj ocjeni, Dubrovčani dodaju izvanredno mudro i dalekovido predviđanje daljeg razvitka situacije: »Indeque Turchis ad Germaniam, Italiam et Hungariam invadendam tamquam de quadam spetrola (ili speciola?) via pandetur.«¹¹ Bolju ocjenu uloge i značaja Hrvatske kao branika Srednje i Zapadne Europe od Otomanske invazije teško da bi se moglo dati.

Dubrovnik je u ovo vrijeme imao u Ugarskoj trojicu svojih poslanika: Franka Sorkočevića, Stijepa Zamanjica i Djiva Gučetića, što je inače bio čest slučaj.¹² Franko Sorkočević je koncem 1493. umro u Budi i bio tamo pokopan. Dubrovačka vlada je u siječnju 1494. pristala platiti 21 dukat za troško-

⁷ Ibid., f. 69v.

⁸ Ibid., f. 70.

⁹ HAD, *Litterae Levantis*, vol. f. 21. J. Gelcich-L. Thallóczy, *Diplomatarium relationum Reipublicae Ragusanae cum Regno Hungariae*, Budapest 1877, 652. Klaić, n. dj., 234, pogrešno je shvatio dio teksta koji govori o iscrpljenosti dubrovačke blagajne uslijed stalnih turskih ucjena, pa govori o slanju »pet stotina dukata iz naše blagajne... neprestanim turskim napadajima iskidanomu i hrabromu banovcu hrvatskom Gašparu Perušiću.«

¹⁰ *Cons. rog.*, vol. 27, f. 73.

¹¹ *Litt. Lev.*- ibid., f. 24.

¹² Ovu trojicu poslanika spominje i kralj Vladislav u svom aktu od 7. rujna 1493. kojim potvrđuje privilegije koje su njegovi prethodnici bili dali Dubrovniku. Gelcich-Thallóczy, n. dj., 648—651.

ve njegove sahrane.¹³ Ovom su poslanstvu početkom veljače 1494. priznati i troškovi u iznosu od 20 perpera i 34 groša, a također još 4 dukata »pro scriptura privilegii regii«, zatim jedan dukat »pro pergameno, cera et serico«, 20 dukata poklonjenih kraljevim komornicima i još 4 dukata i 34 groša za ostatak troškova Sorkočevićeve sahrane.¹⁴ Koncem istog mjeseca poslanici su »franchati« i zahvaljeno im je »pro eorum bono portamento« za vrijeme misije u Ugarskoj.¹⁵

Napomenimo da su Dubrovčani koncem siječnja 1494. odbili »impediendo se pro facto comitis Nicole de Frangipanibus, qui tenetur captivus per Turcos«,¹⁶ Zauzimanje za zarobljenog Frankopana bilo bi, u tom momentu, nesumnjivo suviše rizično za Dubrovnik. Međutim, sredinom veljače dubrovačka je vlada odlučila poslati u Ugarsku jednog »caballarium cum litteris« za kralja.¹⁷ Pismo je doista poslano 19. veljače 1494. U njemu vlada obavještava Vladislava da je, želeći ispuniti njegove želje i naredbe, nastojala saznati »quid Turcorum efferata rabies hoc anno moljatur in christianos«. Tako su saznali da je sultan naredio da svi njegovi podanici pripreme konje, oružje i drugu opremu za rat, zatim »dictum imperatorem ad bimestre Sophie... constitutum iri ferunt.« Govore se da će on otuda poći sa svim svojim snagama »in civitatem Albanander ad Danubium aut in Jayzam«. Bili su napisali, pa precrtali, da se čuje da sultan prijeti Dubrovniku, jer da se kaje što je taj grad prošle godine ostavio netaknut. Dubrovčani kažu kralju da se Bogu mole »ut videre tandem possimus tales fieri per Maiestatem Vestram paratus, quod Turcus ipse posthabita cura infestandi res christianorum, pro defensione rerum suarum cogitare cogatur«.¹⁸

Razumije se, nade Dubrovčana nisu se ispunile i Ugarska i Hrvatska su i dalje ostale pod snažnim turskim pritiskom. U Dubrovniku se i dalje odvijala živa diplomatska aktivnost. U ožujku 1494. upućen je u Rim jedan kurir sa pismima za dubrovačkog zaštitnika, već spomenutog napuljskog kardinala, zatim za dubrovačkog nadbiskupa, koji se tada nalazio u Rimu, i za kardinala Orsini-a.¹⁹ Slijedećeg mjeseca došao je u Dubrovnik vrlo važan posjetilac, modruški biskup Kristofor. Njemu je Senat 21. travnja 1494. dozvolio da uveze u grad za svoje potrebe izvjesnu količinu vina.²⁰ Da li je biskup bio »orator comitis Bernardini de Frangepanibus« koji je upravo tih dana podnio dubrovačkoj vladi neku molbu, na koju je Senat odgovorio 24. travnja »se excusando«²¹? Lako je moguće da je bio, ali se ne može sa sigurnošću tvrditi.

U svakom slučaju, već početkom svibnja 1494. odlučili su Dubrovčani opet poslati konjanika sa pismima u Ugarsku.²² Pismo kralju Vladislavu do-

¹³ *Cons. rog.*, *ibid.*, f. 86v.

¹⁴ *Ibid.*, f. 94. Pored toga, odobreno je »de levando ex depositis ducatos 80 causa solvendi unam litteram cambij oratorum qui fuerunt in Hungaria.« *Ibid.*, f. 96.

¹⁵ »Franchatio« i zahvala obuhvatili su i Franka Sorkočevića, iako je on već bio mrtav. *Ibid.*, f. 98.

¹⁶ *Ibid.*, f. 91v. O Nikoli Frankopanu i njegovom zarobljavanju v. Klaić, n. dj., 231—232.

¹⁷ Istovremeni prijedlog da se piše »Serenissimo Maximiliano, Regi Ramonarum« odbijen je u Senatu sa 33 : 10 glasova. *Cons. rog.*, vol. 27, ff. 96—96v.

¹⁸ *Litt. Lev.*, vol. 17, f. 29v. Gelcich-Thallóczy, n. dj., 652—653.

¹⁹ HAD, *Consilium minus*, vol. 25, f. 30.v.

²⁰ *Cons. rog.*, vol. 27, f. 112.

²¹ *Ibid.*, f. 112v.

²² *Ibid.*, f. 116v.

ista je poslano 17. svibnja. U njemu Dubrovčani izražavaju svoju veliku radost zbog »tractatus necessarios et saluberrimum consilium que in Leuthonia... erant inter Maiestatem Vestram et Serenissimum Polonie regem, aliosque germanos et fratres«, o čemu im je kralj javio svojim pismom. Njegovo pismo im je podiglo nadu, ali uvijek skeptični i nepovjerljivi Dubrovčani ipak tek očekuju rezultate tog sastanka: »ardemus... intelligere quod dictus celeberrimus conventus peperit fructus, quamve sit christiane religioni utilitatem allatus«, pa mole kralja da im javi.²³

Malo docnije, koncem svibnja, stigao je u Dubrovnik »orator bani et universalis congregationis Regni Croatiae« sa nekom porukom — vjerojatno ponovnim traženjem pomoći — koju su Dubrovčani odbili. Štoviše, odlučili su ne poslati banu poklon, što je bio vrlo neobičan postupak za Dubrovčane.²⁴ Može se pretpostaviti da ih je na takvu odluku natjerao strah da se ne zamjere Turcima i tako izlože opasnosti brojne dubrovačke trgovce i velike kapitale investirane u trgovinu na područjima pod turskom vlašću. Istovremeno, odbijanje Dubrovčana da pošalju poklon hrvatskome banu moglo bi se shvatiti i kao znak njegove slabosti, zbog koje Dubrovčani nisu smatrali vrijednim uzeti rizik.

Za razliku od toga, Dubrovčani su 7. lipnja odgovorili poslaniku »Serenissimi d. Maximiliani, Romanorum regis semper augusti« i poklonili mu stvari u vrijednosti od 40 dukata.²⁵ Odmah zatim, 9. lipnja, odgovorili su i na Maksimilijanovo pismo, navodeći da ih je njegovo pismo uzdiglo iz najdublje žalosti »in maxime spei jubilationem«. Uvidjeli su, naime, da se pojavljuje dugo očekivana nada »religioni christiane prostrate et depressae... liberationis et pristinae libertatis recuperande.« Dubrovčani šalju i slat će svakodnevno izviđače da saznaju namjere neprijatelja i pokrete njegove vojske, kako je Maksimilijan tražio, i sve što saznaju odmah će mu javiti.²⁶

Može se reći da je stupanje na scenu Maksimilijana — kome su još u veljači iste godine Dubrovčani bili odbili pisati, a koga sada, u lipnju, nazivaju »divina favente clementia Romanorum Rex semper augustus, Hungarie, Dalmatie, Croatiae etc. Rex, Archidux Austriae, Dux Burgundie, etc.«²⁷ — samo po sebi znak duboke promjene u mišljenju Dubrovčana. Uviđajući slabost kralja Vladislava poslije bitke na Krbavskom polju, Dubrovčani sada upiru poglede u Maksimilijana kao u mogućeg spasioca kršćanstva od turske opasnosti. Ipak, ne može biti sumnje da ih je — pragmatične kakvi su uvijek bili — poraz hrvatske vojske na Krbavskom polju samo učvrstio u odranije zauzetom stavu lojalnih sultanovih haračara. Nije uzalud Mavro Vetrančić, skeptičan prema zapadnim kršćanima, a obeshrabren turskom silom, pjevao svom gradu:

»Molim te (t.j. Dubrovnik) tiem drago za ljubav jedinu
ne uzdaj se u blago ni u tvoju tvrđinu,
ne uzdaj se u cara, ni u pomoć krstjansku...
s Bogom se ti združi i mimo sve ino
i dvori i služi otmansko koljeno.«²⁸

²³ *Litt. Lev.*, *ibid.*, f. 39. Gelcich-Thallóczy, n. dj., 653—654.

²⁴ *Cons. rog.*, *ibid.*, ff. 119v, 120.

²⁵ *Ibid.*, f. 121v.

²⁶ *Litt. Lev.*, *ibid.*, f. 39. Gelcich-Thallóczy, n. dj. 654. Navedimo, kao »curiosum«, da su koncem lipnja 1494. Dubrovčani željeli uzeti u svoju službu šest »drabantos qui sint de lingua hungara, aut bohema, aut alemana.« *Cons. rog.*, *ibid.*, f. 135.

²⁷ *Litt. Lev.*, *ibid.*

Razlog za ovakav stav nalazi se u drugim Vetranićevim stihovima, koji, moglo bi se reći, rezimiraju poglede na tužno stanje stvari, koji su prevladivali ne samo kod pjesnika nego, nesumnjivo, i kod njegovih suvremenika, dubrovačkih patricija-političara:

»A sad nie Kosova, a sad ni Krbave,
ni polja ravnoga, ni hrvacke slave,
ner li je pogibla vojnika sva slava
i k zemlji ponikla jak sieno i trava.«²⁹

Bariša Krekić

THE BATTLE OF KRBAVA (1493) AND ITS IMPACT IN DUBROVNIK

Summary

In the battle of Krbava, Nov 11 1493, the Croatian army was completely defeated by the Turks. A large number of Croatian noblemen got killed as well as about 10.000 out of 15.000 Croatian soldiers, where ban Derenčin was imprisoned too.

It was only 13 days after that the citizens of Dubrovnik learnt about the battle. They sent 500 golden coins to the Croatian viceban Perušić in order to build fortresses. At the same time they supported the Hungaro-Croatian king Vladislav in standing up to the Turks and on Oct 17 1493, delivered him ban Derenčin's letter which he sent from the Turkish imprisonment via Dubrovnik. The Dubrovnik council also appealed for help to the Napoli cardinal counting on his influence in the cristian world Croatia being a rampart between Europe and the Otoman empire.

Dubrovnik diplomatic circles eagerly observed the Turkish conquering intentions. They were not in sympathy with the Turks. This feeling they expressed with great caution for the benefit and safety of their own territory was at stake, as well as their merchandise intentions with the countries under Turkish dominance. That is the main reason why they took no measures in freeing Nikola Frankopan from Turkish imprisonment in 1494.

²⁸ Ovi stihovi su također iz Vetranićeve »Pjesanca slavi carvojoj.« V. *Pjesme Mavra Vetranića Čavčića*, 49.

²⁹ Stihovi su iz pjesme »Tužba grada Budima«, n. dj., 55—56. Spomenimo da se posljednji, daleki odjek u Dubrovniku bitke na Krbavskom polju nalazi u listopadu 1497, kada je Senat odobrio pomoć od 100 dukata »comiti Nicole de Franchapanibus in auxilium redemptionis sue e manibus Turcorum quorum est captivus.« Nikola Frankopan je, dakle, čitave četiri godine poslije bitke još uvijek bio u zarobljeništvu. Dubrovčani su odobrili ovih 100 dukata »si se redimet.« Bilo je predloženo da Malo vijeće bude samo garant za Nikolu onome ko isplati 100 dukata za njegov otкуп, s tim da Malo vijeće dobije odgovarajući zalog, ali ovaj prijedlog nije uopće stvaljen na glasanje. *Cons. rog.*, vol. 28, f. 55. Gelcich — Thallóczy, n. dj., 820. Klaić, n. dj., 240.